

Vammaispalvelujen soveltamisohje

Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Hyväksytty Aluehallituksessa

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen aluehallitus 7.4.2025 § 92

Päijät-Hämeen
hyvinvointialue

Sisällys

1	SOVELTAMISOHJEEN LUKIJALLE / JOHDANTO	4
2	VAMMAISPALVELUT PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOINTIALUEELLA	5
2.1	Palvelutehtävä ja omatyöntekijyys.....	5
2.2	Vammaispalvelujen organisaatio.....	5
2.3	Palvelutakuu	5
2.4	Muutoksenhaku.....	6
2.5	Asiakasmaksut.....	6
3	ASIAKASPROSESSI.....	8
3.1	Asian vireilletulo	8
3.2	Palvelutarpeen arviointi.....	9
3.3	Asiakkuuden suunnittelu	9
3.4	Palvelun järjestäminen	10
3.5	Palvelun toteutus.....	10
4	VAMMAISPALVELULAIN (675/2023) MUKAISET PALVELUT JA TUKITOIMET	11
4.1	Valmennus.....	12
4.1.1	Valmennus vammaisen henkilön läheisille, osana vammaisen henkilön omaa valmennusta.....	13
4.2	Henkilökohtainen apu.....	13
4.2.1	Henkilökohtaisen avun tarpeen arviointi	13
4.2.2	Henkilökohtaisen avun toteuttaminen	14
4.3	Eriytynen osallisuuden tuki.....	16
4.4	Tuettu päätöksenteko.....	17
4.5	Vaativa moniammatillinen tuki.....	17
4.6	Asumisen tuki.....	18
4.6.1	Asumisen tuen tarpeen arviointi	18
4.6.2	Asumisen tuen toteuttaminen	18
4.6.3	Asumisen tuen maksut	19
4.7	Lapsen asumisen tuki	19
4.7.1	Lapsen asumisen tuen arviointi	19
4.7.2	Lapsen asumisen tuen toteuttaminen	20
4.7.3	Lapsen asumisen tuen maksut	20
4.8	Tuki esteettömään asumiseen.....	20
4.8.1	Asunnon muutostyöt.....	20
4.8.2	Esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä	21
4.8.3	Esteettömän asumisen mahdollistavat välineet tai muut tekniset ratkaisut	21
4.8.4	Esteettömän asumisen tuen suunnittelu	21

4.8.5	Esteettömän asumisen tuen arviointi	21
4.8.6	Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen	22
4.9	Lyhytaikainen huolenpito	22
4.9.1	Lyhytaikaisen huolenpidon tarpeen arviointi	22
4.9.2	Lyhytaikaisen huolenpidon toteuttaminen	23
4.9.3	Lyhytaikaisen huolenpidon maksut	23
4.10	Päivätoiminta	23
4.10.1	Päivätoiminnan tarpeen arviointi	23
4.10.2	Päivätoiminnan toteuttaminen	24
4.10.3	Päivätoiminnan maksut	24
4.11	Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta	24
4.11.1	Kehitysvammaisten työtoiminnan tarpeen arviointi	25
4.11.2	Kehitysvammaisten työtoiminnan toteuttaminen	25
4.11.3	Kehitysvammaisten työtoiminnan maksut	25
4.12	Liikkumisen tuki	25
4.12.1	Liikkumisen tuen tarpeen arviointi	26
4.12.2	Liikkumisen tuen määrä kuljetuspalveluna järjestettäessä	27
4.12.3	Liikkumisen tuen toteuttaminen	27
4.12.4	Liikkumisen tuen maksut	29
4.13	Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle	29
4.14	Taloudellinen tuki	29
4.14.1	Auton/muun kulkuvälineen hankintatuki ja kulkuvälineeseen tehtävät muutostyöt	30
4.14.2	Muut taloudellisena tukena myönnettävät välineet ja tekniset ratkaisut	30
4.14.3	Muu taloudellinen tuki	31
4.15	Muut palvelut	31

1 SOVELTAMISOHJEEN LUKIJALLE / JOHDANTO

Vammaispalvelun soveltamisohjeiden tarkoitus on tukea laadukasta asiakastyötä ja varmistaa yhdenvertaisuuden toteutuminen vammaispalvelujen myöntämiskäytännössä hyvinvointialueella. Soveltamisohjeissa kuvataan palvelutehtävän organisoitumista, asiakasprosessia ja vammaispalveluista myönnettäviä palveluita Päijät-Hämeen hyvinvointialueella. Soveltamisohjeet on tarkoitettu täydentämään sosiaalihuollon ja vammaispalvelulain säädöksiä ja niillä ohjataan palvelutarpeen arviointia, palveluja koskevaa päätöksentekoa ja palveluiden järjestämistä. Soveltamisohjeet eivät rajoita päätöksenteossa sosiaalihuollon ammattihenkilön yksilökohtaista arviointia ja harkintaa.

Soveltamisohje on päivitetty vastaamaan uutta vammaispalvelulakia 675/2023. Uudella vammaispalvelulailla on kumottu Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987) ja Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987). Samassa yhteydessä on muutettu kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia, sosiaalihuoltolakia sekä asiakasmaksulakia. Uuden vammaispalvelulain siirtymäsäännöksen 42 § mukaisesti kumotun lainsäädännön perusteella tehdyt päätökset pysyvät voimassa päätöksiin merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta lain voimaantulosta. Päätökset on saatettava uuden vammaispalvelulain mukaisiksi vammaisen henkilön aloitteesta aina tai hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää. Soveltamisohje tarkentaa uuden vammaispalvelulain mukaista soveltamiskäytäntöä. Kumotun lainsäädännön mukaisissa, voimassa olevissa palveluissa noudatetaan palveluiden myöntämishetken mukaista lakia ja soveltamiskäytäntöä. Sama periaate koskee palveluista tehtävää muutoksenhakua.

Soveltamisohjeiden osalta on syytä huomioida, että ne on tehty tilanteessa, jossa uusi vammaispalvelulaki on hiljattain astunut voimaan. Soveltamisohjeita laatiessa ei ole ennättänyt muodostua lain soveltamista tukevaa uutta oikeuskäytäntöä.

Vammaispalveluissa voi lisäksi olla palveluiden järjestämiseen liittyviä palvelukohtaisia asiakasohjeita. Lisätietoa saa vammaispalvelun palvelu- ja toimipisteistä sekä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sosiaalihuollon ohjaus- ja neuvontapalvelusta.

2 VAMMAISPALVELUT PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOINTIALUEELLA

2.1 Palvelutehtävä ja omatyöntekijäisyys

Vammaispalvelut on sosiaalihuollon palvelutehtävä, jonka tavoitteena on edistää ja tukea vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa, itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeutta sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä.

Vammaiselle henkilölle annetaan hänen tavanomaisessa elämässä tarvitsemiaan vammaispalvelulain mukaisia erityispalveluja, jos hän ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihuoltolain tai muiden lakien perusteella. Lähtökohdaksi on, että myös vammaisen henkilö saa tarvitsemansa tuen ensisijaisesti yleispalveluissa. Ensisijaisiin palveluihin on tehtävä vammaisia henkilöitä varten tarvittavat yhdenvertaisuuslain 15 § mukaiset, kohtuulliset mukautukset, jotta palvelut ovat yhdenvertaisia ja saavutettavia.

Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnissa tulee tehdä sosiaalihuoltolain 41 § mukaista monialaista yhteistyötä tarpeen mukaan, jolloin omatyöntekijä tai hänen kanssaan työskentelevä sosiaalihuollon ammattihenkilö voi olla muun kuin vammaispalvelun palvelutehtävän työntekijä.

2.2 Vammaispalvelujen organisaatio

Vammaispalveluiden tulosalueeseen kuuluu asiakasohjaus, palvelukoordinaatio sekä asumisen ja päiväaikaisen toiminnan yksikkö. Tulosalueesta vastaa tulosaluejohtaja. Vammaispalvelut kuuluvat Päijät-Hämeen hyvinvointialueen organisaatiossa perhe- ja sosiaalipalveluiden toimialalle.

Vammaispalveluiden asiakasohjauksen viranhaltijat vastaavat sosiaalihuollon asiakasprosesseista. Asiakasohjauksessa viranhaltijoina toimii sosiaalityöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia. Esihenkilöinä toimii johtavia sosiaalityöntekijöitä. Tulosyksiköstä vastaa tulosyksikköpäällikkö. Sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat toimivat omatyöntekijöinä asiakkaan asiassa, koordinoivat asiakkaan palvelukokonaisuutta ja tekevät monialaista yhteistyötä silloin, kun se on asiakkaan palvelujen kannalta tarpeellista. Lisäksi asiakasohjaukseen kuuluu joukko muita ammattilaisia, jotka työskentelevät eri palveluihin liittyvissä toiminnoissa.

Vammaispalveluiden asiakasohjaus vastaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueella myös alle 65-vuotiaiden henkilöiden omaishoidontuesta. Omaishoidontukeen liittyy oma toimintaohje ja myöntämiskriteerit. Myös perhehoidon kokonaisuudesta on oma toimintaohje, jota sovelletaan vammaispalveluissa myönnettävän perhehoidon osalta.

2.3 Palvelutakuu

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella seurataan palvelutakuun toteutumista palvelutehtäväkohtaisesti. Palvelutakuu tarkoittaa sosiaalihuollon lainsäädännön mukaisten määräaikojen noudattamista. Vammaispalvelun määräajoista säädetään sosiaalihuoltolaissa.

Sosiaalihuoltolain 36 § mukaan palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan hyvinvointialueen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos henkilö on yli

75-vuotias, henkilö saa vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ylintä hoitotukea tai henkilö on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammainen henkilö.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Sosiaalihuoltolain 45 § mukaan kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja päätös tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille.

Päätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja muissa kuin kiireellisissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytystä. Päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästykselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

2.4 Muutoksenhaku

Vammaispalveluita hakevilla on oikeus saada perusteltu päätös kirjallisesti. Viranhaltijan päätökseen tulee aina liittää oikaisuvaatimusohjeet. Sosiaalihuollon viranhaltijan päätöksestä voi tehdä oikaisuvaatimuksen hyvinvointialueelle. Oikaisuvaatimus on toimitettava päätöksen tehneelle viranomaiselle, oikaisuvaatimusohjeen mukaisesti. Oikaisuvaatimus on toimitettava viimeistään kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Hyvinvointialueen oikaisuvaatimuksen johdosta antamasta päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Hyvinvointialueen on liitettävä päätökseen valitusosoitus. Hallinto-oikeuden antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

2.5 Asiakasmaksut

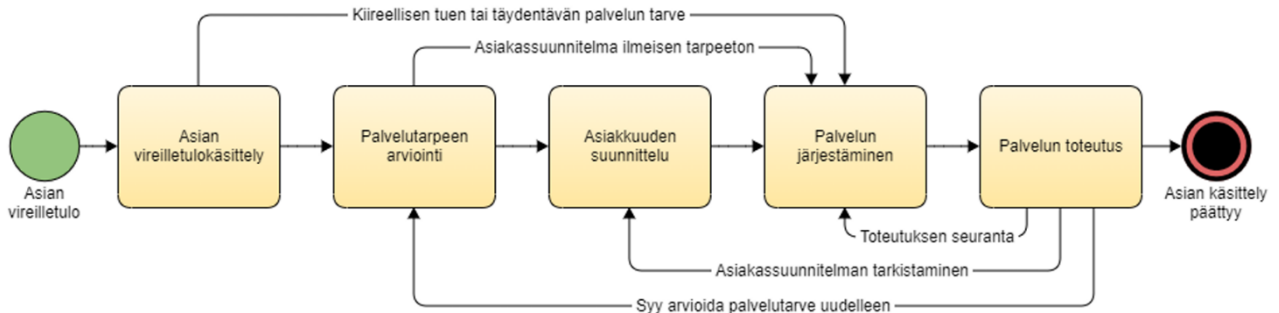
Sosiaalihuollon asiakasmaksut perustuvat lakiin ja asetukseen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (asiakasmaksulaki ja -asetus). Vammaiset henkilöt maksavat yleisistä sosiaali-, terveydenhuollon sekä sairaanhoidon palveluista kuten muutkin palvelujen käyttäjät. Palvelusta perittävä asiakasmaksu ei ole peruste myöntää palvelua maksuttomana vammaispalveluna. Palveluista määrättyä maksua tulee alentaa tai jättää maksu kokonaan perimättä, jos maksun periminen vaarantaa asiakkaan tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Velvoittavuus koskee kaikkia sosiaalipalvelujen maksuja, sekä tulosidonnaisia että tasasuuruksia maksuja ja myös kuljetuspalveluiden omavastuuosuuksia. Lisäksi vammaispalvelulaissa säädetty suojasäännös asiakasmaksuihin liittyen määrittelee, että vammaiselle henkilölle myönnetystä ensisijaisesta palvelusta on jätettävä perimättä asiakasmaksu tai alennettava sitä, jos maksu estää tai vaarantaa vammaisen henkilön palvelujen käyttämisen.

Vammaispalvelulain mukaisesti palveluihin sisältyvä apu ja tuki on maksutonta. Poikkeuksena asumisen tuesta ja henkilökohtaisesta avusta voidaan kuitenkin periä maksu, jos henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla. Asiakasmaksulain perusteella osasta palveluita voidaan periä ylläpito- ja asiakasmaksu.

Myös asumisessa ja päiväaikaisessa toiminnassa tarjottavista aterioista peritään maksu. Perittävät asiakas-, ylläpito-, ja ateriamaksut perustuvat Päijät-Hämeen hyvinvointialueen aluehallituksen vuosittain päättämään tasoon.

3 ASIAKASPROSESSI

Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille 2024

Sosiaalihuollossa asian käsittely etenee yllä kuvatun palveluprosessin mukaisesti. Prosessikuvaus perustuu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa hyväksytyyn Kanta-palvelujen käsikirjaan.

Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava kaikissa prosessin vaiheissa hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaisen lapsen osallisuuden tukemiseen asiakasprosessissa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Vammaisella henkilöllä on oikeus käyttää viittomakieltä tai hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa.

Vammaispalvelun asiakasprosessista säädetään pääosin sosiaalihuollon ja hallinnon yleislainsäädännössä. Vammaispalvelulaki tarkentaa yleissäädöksiä tietyiltä osin.

3.1 Asian vireilletulo

Asian vireilletulokäsittelyssä ammattihenkilö ottaa käsittelyyn henkilön tuen tarvetta koskevan, sosiaalihuollossa vireille tulleen asian. Sosiaalihuollon asia tulee vireille, kun henkilö on itse yhteydessä sosiaalihuoltoon tai muuta kautta tulee tietoon, että hän on mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa. Uuden asian käsittely alkaa yleensä vireilletuloasiakirjan (ilmoitus, yhteydenotto, hakemus) vastaanotosta. Henkilö voi myös soittaa tai tulla henkilökohtaisesti tapaamaan ajanvarauksella sosiaalihuollon ammattihenkilöä. Hallintolain mukaan asian voi viranomaisen suostumuksella panna vireille myös suullisesti. Ammattihenkilö voi myös saada muulla tavoin tietoonsa sen, että henkilö on tuen tarpeessa. Hän voi silloin perustellusta syystä saattaa henkilöä koskevan sosiaalihuollon asian vireille tekemällä tätä koskevan asiakaskertomusmerkinnän. Asian vireilletulokäsittelyssä arvioidaan asiakkaan välittömän tuen tarve. Jos tuen tarve on kiireellinen, siirrytään suoraan palvelun järjestämiseen, jossa tehdään palvelupäätös ja ryhdytään järjestämään asiakkaan tarvitsemat palvelut. Jos tuen tarve ei ole välitön eikä palvelutarvetta ole vielä arvioitu, edetään normaalia reittiä palvelutarpeen arvioimisen prosessiin.

3.2 Palvelutarpeen arviointi

Vammaisen henkilön palvelutarpeen arviointi tehdään sosiaalihuoltolain (36–37 §) ja sitä täydentävän uuden vammaispalvelulain (4§) säännösten mukaisesti. Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö. Palvelutarpeen arvioinnista muodostuu palvelutarpeen arvioinnin asiakirja.

Palvelutarpeen arvioinnissa sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi tarvittavassa laajuudessa asiakkaan tuen tarvetta ja sen luonnetta, asiakkuuden edellytyksiä sekä sitä, millä sosiaalipalveluilla tarpeisiin pystytään vastaamaan. Kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset. Palvelutarpeen arviointia laadittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Palvelutarve on arvioitava viivytyksettä ja asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa. Palvelutarve arvioidaan yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaistensa tai läheistensä tai muiden toimijoiden kanssa. Arviointi voidaan jättää tekemättä vain silloin, jos se on ilmeisen tarpeetonta, esimerkiksi, kun kyse on tilapäisestä yksittäisen palvelun tarpeesta tai palvelutarve on vastikään selvitetty. Kun henkilön sosiaalihuollon tarve on tullut esille, hänellä on oikeus palvelutarpeen arviointiin.

Vammaispalvelusta palveluita hakevien asiakkaiden osalta palvelutarpeen arvioinnissa tulee huomioida kattavasti myös asiakkaan tuen tarpeisiin vastaavien ensisijaisten palvelujen, kuten sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen arviointi. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan sosiaalihuoltolain 42 § mukaisen omatyöntekijän tarvetta.

3.3 Asiakkuuden suunnittelu

Jos palvelutarpeen arvioinnissa todetaan sosiaalipalvelujen tarve, prosessissa siirrytään asiakkuuden suunnitteluun. Vammaispalvelujen asiakkaille laaditaan sosiaalihuoltolain mukainen asiakassuunnitelma. Suunnitelma tehdään 39 § mukaisessa laajuudessa ja siihen kirjataan muun muassa riittävä selvitys asiakkaan elämäntilanteen ja toimintaympäristön vaikutuksesta toimintakykyyn ja asiakkaan ehdotus sellaisesta palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata hänen tarpeisiinsa. Jos asiakkaan ja työntekijän näkemykset poikkeavat toisistaan, tulee suunnitelmaan kirjata kummankin osapuolen näkemykset. Jos vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää erityisiä toimenpiteitä, ne on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Asiakassuunnitelma on laadittava, ellei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei sen laatiminen muusta syystä ole ilmeisen tarpeetonta. Asiakassuunnitelmaan kirjataan yhteisesti sovitut tavoitteet sekä toimet, joilla tavoitteet pyritään saavuttamaan. Asiakassuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa. Suunnitelma laaditaan palvelutarpeen arvion pohjalta yleensä palvelutehtäväkohtaisesti, mutta asiakkaan suostumuksella voidaan myös laatia yhteistyössä suunnitelma, joka kattaa useammassa kuin yhdessä palvelutehtävässä tarjottavan tuen. Suunnitelman sisältö on joka tapauksessa sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien muiden palveluiden ja tukitoimien osalta.

3.4 Palvelun järjestäminen

Palvelun järjestäminen tarkoittaa, että viranhaltija järjestää asiakkaalle hänen tarvitsemansa sosiaalipalvelut ja muun tuen, tekee niitä koskevat päätökset ja vastaa siitä, että sosiaalipalvelut toteutetaan tarvittavassa laajuudessa. Kiireellisissä tapauksissa ratkaisu voidaan tehdä välittömästi asian vireilletulokäsittelyn jälkeen. Ratkaisu kirjataan päätökseksi asiakkaalle myönnettävästä sosiaalipalvelusta. Sekä hallintolain että sosiaalihuoltolain mukaan asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Päätös voidaan antaa suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullisesti annettu päätös on annettava viipymättä myös kirjallisena oikaisuvaatimusohjeineen. Sosiaalihuoltolain mukaan kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava viipymättä, ja muissakin asioissa päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä.

Palveluiden järjestäjän on huolehdittava, että vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat vammaispalvelulain tarkoituksen mukaisen, yhtenäisen kokonaisuuden. Viranhaltija ratkaisee vireille tulleen asian palvelutarpeen arvion ja asiakassuunnitelman pohjalta. Lähtökohtana päätöksenteossa on se, että päätös perustuu asiakassuunnitelmaan kirjattuihin palveluihin. Jos asiakassuunnitelmaan kirjattua sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä. Vammaisen henkilön palveluita koskevat vammaispalvelulain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi. Päätös voi kuitenkin olla määräaikainen, jos henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellyttävät määräaikaista päätöstä. Viranhaltijan tehtävänä on seurata palvelun toteutusta ja huolehtia tarvittavista jatkopäätöksistä ja palvelun lopettamispäätöksestä siinä vaiheessa, kun asiakkaan palvelutarve lakkaa.

3.5 Palvelun toteutus

Palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan, määrältään ja tuottamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina. Vammaisen henkilön palveluiden toteuttamisessa on otettava huomioon vammaisen henkilön käyttämä kieli, kommunikointitapa, kulttuuritausta, mielipide sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet omassa toimintaympäristössä. Lisäksi on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe. Palvelut on toteutettava siten, että ne turvaavat vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja kehityksen tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan. Palvelukokonaisuus voi muodostua yleis- ja erityislakien mukaisista palveluista.

Palveluiden toteuttamisen tapa vaihtelee palveluittain. Asiakkaalle vammaispalveluista myönnetty sosiaalipalvelu toteutetaan joko Päijät-Hämeen hyvinvointialueen omana palvelutuotantona, toimeksianto- tai ostopalvelusopimuksen perusteella tai palvelusetelillä. Palveluntuottaja vastaa siitä, että asiakas saa päätöksessä kuvatun sosiaalipalvelun. Palvelun toteutus sisältää toteuttamissuunnitelman laatimisen yhdessä asiakkaan kanssa asiakassuunnitelman pohjalta, suunnitelman mukaisen toiminnan, palvelun toteutuksen arvioimisen määräajoin yhdessä asiakkaan kanssa sekä toteutuksen hallitun päättämisen. Palvelu päättyy joko päätökseen sisältyvän määräajan umpeuduttua tai erillisen viranhaltijapäätöksen perusteella, kun asiakkuuden suunnittelussa on todettu, ettei palvelulle enää ole tarvetta. Kun palveluntuottaja saa tehtäväkseen toteuttaa asiakkaalle myönnetyn palvelun, se tarvitsee tietoja asiakkaan tilanteesta ja siitä, mitä asiakkaan kanssa on sovittu palvelun toteutuksesta. Palveluntuottaja saa rekisterinkäyttöoikeuden, jotta voi tutustua tarvitsemiinsa asiakastietoihin ja tallentaa palvelun toteutuksessa syntyvät asiakastiedot Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sosiaalihuollon asiakasrekisteriin.

4 VAMMAISPALVELULAIN (675/2023) MUKAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

Lain tarkoituksena on toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä, tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista ja turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut. (Vp 1 §)

Oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin syntyy, kun henkilö täyttää kaikki lain soveltamisalassa määritellyt edellytykset sekä laissa palvelukohtaisesti määritellyt palvelun myöntämisedellytykset. Lain perusteella järjestetään vammaisen henkilön tavanomaisessa elämässä tarvitsemia erityispalveluita, jos hän ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihuoltolain (1301/2014), terveydenhuoltolain (1326/2010), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun lain perusteella. (Vp 2 §). Palvelutarpeen arvioinnissa huomioidaan kattavasti tuen tarvetta vastaavien peruspalveluiden soveltuvuus ja järjestämistapa. Ensisijaisia palveluita voivat olla esimerkiksi perusopetuslain perusteella järjestettävä aamu- ja iltapäivätoiminta, sosiaalihuoltolain mukainen kotihoito, kotipalvelu, tukihenkilötoiminta tai liikkumisen tuki tai lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet.

Vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen on oltava pitkäaikainen tai pysyvä. Pitkäaikaiseksi katsotaan vähintään vuoden kestävä toimintarajoite. Aikamääre ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan arvio toimintakyvyn heikentymisestä on aina tehtävä yksilöllisesti henkilön tilanteen kokonaisarvion pohjalta. Henkilön vamman tai sairauden aiheuttamaa avun ja tuen tarvetta tulee aina arvioida suhteessa toimintaympäristöön ja vammaisen henkilön yksilölliseen elämäntilanteeseen. Vammaispalvelulain mukaisten palveluiden on oltava välttämättömiä vammaisen henkilön itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Asiakasohjauksen viranhaltija arvioi asiakkaan palvelutarvetta tarvittavassa laajuudessa. Viranhaltija arvioi, tarvitaanko asiassa hakemuksen lisäksi kirjallisia lisäselvityksiä. Liitteeksi pyydetään tarvittaessa terveydenhuollon tai muun ammattihenkilön selvitys esimerkiksi vamman aiheuttamasta toimintarajoitteesta. Viranhaltijan päätös perustuu tehtyyn palvelutarpeen arviointiin ja asiakkaan kokonaistilanteeseen, ei yksinomaan esimerkiksi asiassa annettuun suositukseen tai lausuntoon.

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut perustuvat joko subjektiivisiin oikeuksiin tai ovat määrärahasidonnaisia. Subjektiiviset oikeudet tarkoittavat, että palvelut myönnetään vammaisille henkilöille riippumatta palvelulle varatusta määrärahasta, mikäli tuen saamisen edellytykset täyttyvät. Määrärahasidonnaisia palveluita voidaan myöntää määrärahojen puitteissa tuen edellytykset täyttävälle vammaisille henkilöille. Kulujen korvausoikeus edellyttää kulujen hakemista 6 kk:n kuluessa niiden syntymisestä.

Vammaispalvelulain mukaisia subjektiiviseen oikeuteen perustuvia palveluja

- Valmennus
- Henkilökohtainen apu
- Erityinen osallisuuden tuki
- Tuettu päätöksenteko
- Vaativa moniammatillinen tuki
- Asumisen tuki
- Lapsen asumisen tuki
- Esteettömän asumisen tuki
- Lyhytaikainen huolenpito

- Päivätoiminta
- Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta
- Liikkumisen tuki
- Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle

Määrärahasidonnaisia palveluja

- Valmennus vammaisen henkilön läheisille, osana vammaisen henkilön omaa valmennusta
- Taloudellinen tuki
- Muut palvelut

4.1 Valmennus

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta, jos hän tarvitsee tukea oppiakseen uusia tai vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja taikka toimiakseen elämässään tapahtuvassa muutostilanteessa tai valmistautuakseen tällaiseen tilanteeseen.

Itsenäisessä elämässä tarvittavilla taidoilla tarkoitetaan taitoja, joita henkilö tarvitsee kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa, teknisten laitteiden ja digisovellusten käytössä, ympäristön hahmottamisessa ja liikkumisessa erilaisissa toimintaympäristöissä, ajan hahmottamisessa, kodinhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa, asioinnissa, rahankäytössä tai muissa vastaavissa toiminnoissa.

Muutostilanteissa annettava valmennus voi olla valmistautumista uuteen tilanteeseen, kuten muuttovalmennusta tai uuden ympäristön hahmottamisen tai siellä liikkumisen harjoittelua. Henkilön tuen tarpeita voitaisiin arvioida esimerkiksi asumiskokeilun avulla.

Valmennus on tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu, johon sisältyy tiedollisten ja toiminnallisten taitojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelu, viittomakielen opetus tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus ja/tai vammaisen henkilön toimintakyvyn, toimintaympäristön tai perhetilanteen muuttuessa taikka muissa vastaavissa elämän muutostilanteissa annettava tuki. Tarkoituksena on saada vammaisen henkilön omat kyvyt ja voimavarat täysimääräisesti käyttöön.

Valmennus on tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava monialaisesti. Valmennusta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua. Edellytyksenä on lisäksi, että vastaavaa valmennusta ei ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Hyvinvointialueen on järjestettävä osana vammaisen henkilön omaa valmennusta hänen perheelleen ja muille hänelle läheisille henkilöille esimerkiksi viittomakielen opetusta ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytön ohjausta. Vammaisen henkilön perheelle ja muille hänelle läheisille henkilöille annettavan valmennuksen tarkoituksena on parantaa perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta silloin, kun vammaisen henkilö käyttää viittomakieltä tai puhetta korvaavia kommunikointikeinoja.

Valmennusta tulee järjestää perheelle ja muille läheisille henkilöille vammaisen henkilön elämän muutostilanteiden tukemiseksi, jos se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi. Perheellä ja muilla vammaiselle henkilölle läheisillä henkilöillä tarkoitetaan vammaisen henkilön perheenjäsentä tai muuta henkilöä, joka on läheisesti ja tiiviisti mukana vammaisen henkilön elämässä.

Valmennusta voidaan toteuttaa palvelun sisällöstä riippuen hyvinvointialueen omana palvelutuotantona, palvelusetelillä, suorahankintana tai korvaamalla päätöksen mukaisesta palvelusta aiheutuneet kustannukset.

4.1.1 Valmennus vammaisen henkilön läheisille, osana vammaisen henkilön omaa valmennusta

Vammaisen henkilön perheelle ja läheisille voidaan yleisen järjestämisvelvollisuuden puitteissa järjestää edellä mainittujen tarpeiden lisäksi myös muuta valmennusta silloin, kun se on tarpeellista vammaisen henkilön valmennuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta. Päätös määrärahasidonnaisen valmennuksen järjestämisestä tehdään yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella.

4.2 Henkilökohtainen apu

Vammaiselle henkilölle järjestetään henkilökohtaista apua, jos hän tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä tai opiskelussa, tai vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Henkilökohtaisen avun tavoitteena on edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista sekä mahdollistaa osallisuuden toteutumista. Henkilökohtaista apua myönnetään, jos vammaisen henkilön kannalta tärkeä asia, tehtävä tai toiminta jäisi muutoin kokonaan tekemättä tai esimerkiksi päivittäisten henkilökohtaisten toimien suorittaminen olisi kohtuuttoman hidasta tai hankalaa. Henkilökohtainen apu on tarkoitettu myös tilanteisiin, joissa vammaisen henkilö tarvitsee sitä voidakseen liikkua tai muuten toimia turvallisesti.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa sen verran kuin hän välttämättä tarvitsee. Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa yhteensä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta. Henkilökohtaista apua voidaan tietyn edellytyksin soveltamiskäytännön mukaisesti myöntää ulkomaille.

Henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon sekä pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle ja tarvittaessa avustajalle näiden toimenpiteiden edellyttämää ohjausta (Vp 9§.) Henkilökohtaiselta avustajalta ei edellytetä tiettyä pätevyyttä tai koulutusta.

Henkilökohtaisella avulla ei korvata esimerkiksi kotihoidon, kotisairaanhoidon tai terveydenhuollon järjestämisvastuulle kuuluvia palveluita. Henkilökohtaista apua on kuitenkin mahdollista saada myöntämisedellytysten täytyessä silloin, kun sitä tarvitaan valvontaa varten erilaisissa tilanteissa. Vammaisen henkilö saattaa tarvita toisen henkilön apua ja paikalla oloa jatkuvaluonteisesti myös turvallisuussyistä, esimerkiksi asennon vaihtelujen tai hengityksen turvaamiseksi taikka henkilön vaarantajun puuttumisen takia.

4.2.1 Henkilökohtaisen avun tarpeen arviointi

Palvelutarpeen arvio ja vammaispalvelun asiakassuunnitelma ovat henkilökohtaisen avun järjestämisen pohjana. Henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.

Palvelutarvetta arvioidaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen, yksilöllisten olosuhteiden sekä henkilön oman toivomuksen ja käsitysten perusteella. Apuna voidaan käyttää erilaisia toimintakyvyn arviointimittareita ja -menetelmiä, kuten Rai-Cha osittaisarviointia. Arvioitaessa henkilökohtaisen avun tarvetta, otetaan huomioon asiakkaan palveluiden

kokonaisuus ja se, voidaanko asiakkaan tuen tarpeeseen vastata sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla, esimerkiksi kotihoidolla.

Palvelutarpeen arviointia voidaan täydentää järjestämällä henkilökohtaisen avun kartoitusjakso asiakkaan suostumuksella. Sen tuloksia hyödynnetään päätettäessä henkilökohtaisesta avusta, sen määrästä ja järjestämistavasta. Kartoitusjakso voidaan järjestää hyvinvointialueen omana palveluna.

4.2.2 Henkilökohtaisen avun toteuttaminen

Henkilökohtaisen avun toteuttamistavan valinnassa otetaan huomioon vammaisen henkilön oma mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve. Henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen tuottamis- ja toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteiden varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelua koskevaan päätökseen. Asiakkaan palvelutarpeeseen voidaan vastata useammalla toteuttamistavalla yhtäaikaisesti. Järjestämistavasta tehdään päätös perustuen siihen, mikä soveltuu asiakkaalle ja millä pystytään vastamaan palvelutarpeeseen.

Henkilökohtaista apua on toteutettava hyvinvointialueella vähintään kolmella eri järjestämistavalla. Henkilökohtaisen avun toteuttamistavat Päijät-Hämeen hyvinvointialueella:

- Työnantajamalli (taloudellinen tuki avustajan palkkaukseen)
- Hyvinvointialueen oma palvelutuotanto
- Palveluseteli
- Ostopalvelu

Mikäli vammaisen henkilön kotikunnan vammaispalveluita tuottaa yksityinen palveluntuottaja kokonaisulkoistukseen perustuen (Sysmä / Terveystalo), on tuottamistavan oltava palvelutarpeen arvioinnin, palvelusuunnitelmaan ja päätökseen kirjatun mukainen. Työnantajamallissa yksityinen toimija käyttää hyvinvointialueella hyväksytyä korvaustasoa. Mikäli järjestämistapana on palveluseteli, hyvinvointialue tekee päätökset palvelusetelistä ja palvelusetelijärjestelmänä toimii hyvinvointialueen palvelusetelijärjestelmä.

Työnantajamalli

Työnantajamalli on henkilökohtaisen avun tuottamistapa, jossa vammaisen henkilö palkkaa henkilökohtaisen avustajan työsopimuslain (55/2001) mukaiseen työsuhteeseen ja toimii avustajan työnantajana. Hyvinvointialue korvaa avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Työnantajamallin käytön edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista. Lisäksi edellytyksenä on, että vammaisen henkilö antaa asiakassuunnitelmaan kirjattavan suostumuksensa työnantajana toimimiseen. Hyvinvointialueen on annettava sitä ennen vammaiselle henkilölle riittävä selvitys työnantajan vastuista ja velvollisuuksista. Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin kuin vammaisen henkilö itse.

Hyvinvointialueen on korvattava vammaiselle henkilölle kohtuullinen avustajan palkka, työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset mukaan lukien muun muassa palkkahallinnon ja työterveyshuollon järjestämisen kustannukset. Avustajan palkan sekä

työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja päätökseen.

Vammaisen henkilö valitsee itse avustajansa. Henkilökohtaisena avustajana toimii pääsääntöisesti muu kuin omainen tai läheinen. Henkilökohtaisena avustajana voi toimia vammaisen henkilön perheenjäsen, jos sille on erityinen syy ja se on vammaisen henkilön edun mukaista. Erityisiä syitä perheenjäsenen toimimiseen avustajana voivat olla esimerkiksi sellaiset tilanteet, jossa ulkopuolisen avustajan saaminen osoittautuu mahdottomaksi tai kun henkilön sairaus on edennyt niin pitkälle, että vain tietty omainen pystyy tulkitsemaan eleitä. Arvion erityisen painavista syistä tekee viranhaltija.

Vammaisen henkilö ja hänen avustajansa tekevät työsopimuksen. Sopimuksessa määritellään työtehtävä, palkka ym. työsuhteen ehdot. Heta ry:n (Henkilökohtaisen avun työnantajien liitto) jäsenien kohdalla noudatetaan Heta ry:n ja JHL:n välistä työehtosopimusta. Muutoin noudatetaan yleistä työlainsäädäntöä. Henkilökohtaisesta avustajasta aiheutuvat kustannukset on määritelty hyvinvointialueella erikseen.

Hyvinvointialueen on annettava yksilöllistä neuvontaa ja tukea työnantajamalliin liittyvissä käytännön asioissa.

Hyvinvointialueen oma palvelutuotanto

Oman palvelutuotannon työntekijät ovat työsuhteessa hyvinvointialueeseen. Avustajan työtehtävät sovitaan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan. Omassa palvelutuotannossa ei ole aina mahdollista, että asiakkaalla kävisivät vain tietyt avustajat, vaan avustaja voi vaihtua. Asiakaskäynnit sijoittuvat pääsääntöisesti klo 7–22 välille.

Palveluseteli

Henkilökohtaisen avun ja palvelusetelin myöntäminen perustuvat viranhaltijan tekemään palvelutarpeen arviointiin ja päätökseen. Asiakas valitsee itse palveluntuottajan Päijät-Hämeen hyvinvointialueen hyväksymien yksityisten palveluntuottajien joukosta.

Palvelusetelissä sopimussuhde muodostuu palvelusetelin saaneen asiakkaan ja hyvinvointialueen hyväksymän palvelusetelituottajan välille. Hyvinvointialue määrittelee sääntökirjalla henkilökohtaisen avun hyväksymiskriteerit palvelun tuottajille ja tuottamiselle.

Palvelusetelin arvo tulee olla määritelty siten, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus hankkia palvelusetelillä hänelle myönnetty henkilökohtainen apu. Palvelusetelin tulee vastata palvelun todellista kustannusta. Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä hänelle myönnetystä palvelusetelistä, jolloin hänet tulee ohjata muiden järjestämistapojen piiriin.

Ostopalvelu

Henkilökohtaisen avun myöntäminen perustuu viranhaltijan tekemään palvelutarpeen arviointiin ja päätökseen. Henkilökohtaisen avun ostopalveluita käytetään silloin, kun muut palvelunjärjestämistavat eivät sovellu tai eivät ole tarkoituksenmukaisia henkilökohtaisen avun palvelun tuottamiseen. Henkilökohtaista apua hankitaan kilpailutuksen puitesopimusjärjestelyllä ja asiakaskohtaisina suorahankintoina.

Kilpailutetussa puitesopimusjärjestelyssä hyvinvointialueen työntekijä valitsee palveluntuottajan Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kilpailutuksen ensisijajärjestyksen mukaisesti kilpailutukseen hyväksytyjen yksityisten palveluntuottajien joukosta.

Sopimussuhde muodostuu kilpailutetuissa ostopalveluissa hyvinvointialueen ja hyväksytyin palveluntuottajan välille. Hyvinvointialue määrittelee sopimuksessaan ja palvelukuvauksessaan henkilökohtaisen avun hyväksymiskriteerit palvelun tuottajille ja tuottamiselle.

Asiakaskohtaista suorahankintaa käytetään Hankintalain 110§ mukaisissa erityistilanteissa. Suorahankinnoista tehdään asiakaskohtainen suorahankintasopimus ja hankintapäätös. Sopimussuhde suorahankinnoissa on hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan välinen.

4.3 Erityinen osallisuuden tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erityistä osallisuuden tukea, jos hän tarvitsee erityisen paljon tukea osallisuutensa toteutumiseen. Erityinen osallisuuden tuki on tarkoitettu kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan tai vammaisen henkilön kotiin. Erityinen osallisuuden tuki sisältää tarvittavan ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vammaiselle henkilölle mieluisan vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa.

Erityisen osallisuuden tuen palvelu on tarkoitettu vammaiselle, jos hän ei kykene itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä tai kun henkilökohtainen apu tai sosiaalihuoltolain mukainen tukihenkilötoiminta ei ole hänelle sopiva palvelu. Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erityistä osallisuuden tukea yhteensä vähintään 10 tuntia kuukaudessa 1.1.2025 alkaen, 20 tuntia kuukaudessa 1.1.2026 alkaen, ja 30 tuntia kuukaudessa 1.1.2027 alkaen, ellei hän hae tätä pienempää tuntimäärää (Vp 42§).

Erityistä osallisuuden tukea antaa ensisijaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu ammattihenkilö taikka muun soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö. Toissijaisesti erityistä osallisuuden tukea antaa muuten osaamisensa puolesta tehtävään soveltuva henkilö, joka pystyy vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin. Soveltuvuutta arvioidaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden pohjalta palvelutarpeen arvioinnissa. Tukea antavan henkilön on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa niin tarkkaan kuin se on vammaisen henkilön kommunikointikeinoin mahdollista.

Erityisen osallisuuden tuen määrästä, sisällöstä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen avun ja tuen tarve, omat toivomukset, elämäntilanne sekä muu palvelukokonaisuus. Päätökseen on kirjattava myönnettävän tuen määrä, sisältö ja toteuttamistapa.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella erityistä osallisuuden tukea voidaan järjestää hyvinvointialueen omana palvelutuotantona, toimeksiantosopimuksella tai ostopalveluna. Toimeksiantosopimuksessa noudatetaan hyvinvointialueen päättämää palkkioiden korvaustasoa. Mikäli toimeksiantosopimuksella toteutettavan palvelun toteutukseen liittyy kuluja, joilla on mahdollistettu asiakkaan erityisen osallisuuden tuen palvelun käyttöön liittyvä harrastus tai muu vastaava toiminnan luonteeseen välttämättömästi kuuluva kulu, korvataan kohtuulliset kustannukset kulukorvauksena jälkikäteen tositteita vastaan. Kulukorvauksesta tehdään erillinen viranhaltijapäätös.

4.4 Tuettu päätöksenteko

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erillisenä palveluna toteutettavaa tuettua päätöksentekoa, jos hän tarvitsee tukea voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä, muita kuin jokapäiväiseen elämään kuuluvia, päätöksiä. Vammaisen henkilön oma näkemys tulee ottaa huomioon päätöksen merkittävyyttä arvioitaessa. Muissa kuin merkittävissä päätöksentekotilanteissa vammaisen henkilön päätöksentekoa tuetaan hänen yksilöllisen tarpeensa mukaan osana tämän lain perusteella järjestettäviä palveluita silloin, kun se soveltuu palvelun luonteeseen.

Tuetun päätöksenteon tarkoitus on tukea vammaista henkilöä päätöksenteossa siten, että hän voi tehdä ja toteuttaa itse omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Tuettu päätöksenteko sisältää päätöksentekoprosessissa tarvittavan tuen tiedon hankkimisessa, asioiden ymmärtämisessä, päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimisessa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa, päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa sekä muissa vastaavissa toiminnoissa. Tuettua päätöksentekoa toteuttava henkilö ei saa ottaa kantaa asioihin tai päättää asioita vammaisen henkilön puolesta.

Jos vammaisen henkilö on kykenemätön valvomaan etuaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, jotka eivät muuten tule asianmukaisesti hoidettua, hänelle on haettava holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettu edunvalvoja.

Tuetun päätöksenteon tarve on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa sekä kirjattava asiakassuunnitelmaan. Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta tuesta. Päätökset palvelusta tehdään määräaikaikaisina, koska palvelu kohdistuu asiakkaan elämän yksittäisiin tuetun päätöksenteon tarpeisiin.

Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön on varmistettava, että tuettua päätöksentekoa toteuttava henkilö ymmärtää palvelun tarkoituksen, hänellä on vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävä osaaminen ja, että hän on riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan. Vammaisen henkilön on mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tuettua päätöksentekoa toteuttavan henkilön valintaan.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella tuettua päätöksentekoa voidaan järjestää hyvinvointialueen omana toimintana, toimeksiantosopimuksella, tai muulla tarvittavalla tavalla. Toimeksiantosopimuksessa noudatetaan hyvinvointialueen päättämää palkkioiden korvaustasoa. Mikäli toimeksiantosopimuksella toteutettavan palvelun toteutukseen liittyy kuluja, joilla on mahdollistettu asiakkaan tuetun päätöksenteon palvelun käyttöön liittyvä, toiminnan luonteeseen välttämättömästi kuuluva kulu, korvataan kohtuulliset kustannukset kulukorvauksena jälkikäteen tositteita vastaan. Kulukorvauksesta tehdään erillinen viranhaltijapäätös.

4.5 Vaativa moniammatillinen tuki

Vaativa moniammatillinen tuki on vammaiselle henkilölle, häntä tukeville läheisille ja hänen kanssaan läheisesti työskenteleville ammattilaisille annettavaa tukea, joka edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja moniammatillista yhteistyötä. Tukea antaa vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä. Tarvittavat ryhmän asiantuntijat määräytyvät vammaisen henkilön yksilöllisen tuen tarpeen ja tilanteen vaativuuden mukaan. Vaativa moniammatillinen tuki sisältää vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen

edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset. Vaativa moniammatillinen tuki on palvelukokonaisuus.

Tarvittavan tuen sisällöstä, määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön kommunikointikeino, asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä elämäntilanne, jossa vammaisen henkilö tarvitsee tukea. Vaativan moniammatillisen tuen sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen. Vaativaa moniammatillista tukea järjestetään ensisijaisesti vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön.

4.6 Asumisen tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa. Asumisen tuen tarkoitus on, että vammaisen henkilö voi asua mahdollisimman itsenäisesti silloinkin, kun hän tarvitsee apua tai tukea asumisessa. Asumisen tuki on jatkuvaa tai pysyväisluonteista tukea, joka voi olla määrältään runsasta tai myös vähäisempää, mutta silti sellaista tukea, jota ilman vammaisen henkilö ei pärjäisi. Asumisen tukea järjestetään yksilöllisen tarpeen mukainen määrä. Myös hengityslaitteen varassa elävien vammaisten henkilöiden palvelukokonaisuus toteutetaan asumisen tukena.

Asumisen tuki sisältää tarvittavan avun ja tuen päivittäisissä toimissa, vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa sekä niissä itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Apu ja tuki on turvattava vuorokauden eri aikoina. Asumisen tuen on turvattava vammaisen henkilön tarvitsema välttämätön apu elintärkeiden toimintojen ylläpitämisessä sekä viivytyksetön avunsaanti odottamattomissa ja ennakoimattomissa tilanteissa. Tällaisia tilanteita on esimerkiksi elämää ylläpitävän hengityslaitteiden varassa elävillä henkilöillä.

4.6.1 Asumisen tuen tarpeen arviointi

Tarvittavan asumisen tuen sisällöstä, määrästä ja toteutustavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä asumisen tuen merkitys vammaisen henkilön itsenäiselle elämälle. Asumisen tuen sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.

Asumisen tukeen on liitettävä tarvittaessa terveydenhuoltolain perusteella kotiin järjestettäviä terveydenhuollon palveluita taikka sosiaalihuoltolain tai muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita siten, että ne muodostavat henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisen palvelukokonaisuuden.

Palvelutarpeen arvioinnin tukena voidaan käyttää valmennuksena myönnettävää asumisen tuen arviointijaksoa.

Asumisen tuen tarpeen ja järjestämistavan määrittelyssä on omatyöntekijänä toimivan viranhaltijan tukena moniammatillinen arviointiryhmä. Arviointiryhmä koordinoi asiakkaan tarpeeseen vastaavien palveluiden toteutuspaikkoja. Päätöksen asumisen tuesta ja toteutustavasta tekee viranhaltija.

4.6.2 Asumisen tuen toteuttaminen

Asumisen tuki voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen. Asumisen tukea on järjestettävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukainen määrä ensisijaisesti vammaisen henkilön toivomalla toteuttamistavalla.

Asumisen tuki on toteutettava siten, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys toteutuvat. Vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus asumisen tukeen ja siihen liittyvien palveluiden kokonaisuuteen. Toteuttamistapojen arviointi perustuu palvelutarpeen arviointiin. Asiakkaalla ei ole subjektiivista oikeutta tiettyyn toteuttamistapaan.

Asumisen tuki voidaan toteuttaa esimerkiksi henkilökohtaisen avun, asumisen tuen työntekijöiden, perhehoidon, sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalvelujen, lapsiperheiden kotipalvelun tai kotihoidon avulla taikka näitä yhdistelemällä. Asumisen tuen kokonaisuuteen voi kuulua myös omaishoidon tuki.

4.6.3 Asumisen tuen maksut

Asumisen tukeen liittyvät, vamman vuoksi tarvittavat palvelut ovat maksuttomia. Asumiseen ja jokapäiväiseen elämään kuuluvista vammasta riippumattomista menoista asiakas vastaa itse. Näitä ovat esimerkiksi vuokra, ateriamenot ja muut henkilökohtaiset menot. Yksikkömuotoisessa asumisessa voidaan periä ylläpitomaksu hyvinvointialueella hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaan (Asiakasmaksulaki 7e§) sekä ateriamaksut.

4.7 Lapsen asumisen tuki

Lapsen asumisen tuen tarkoitus on turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheensä kanssa. Vammaiselle lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön. Lapsen ja perheen tarvitsemia palveluita on järjestettävä tarvittaessa vuorokaudenajasta riippumatta. Lapsen asumiseen sovelletaan myös vammaispalvelulain 18 § mukaisen asumisen tuen säännöstä.

4.7.1 Lapsen asumisen tuen arviointi

Mikäli lapsen asumisen tuki tulee järjestää kodin ulkopuolella, palvelutarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä, joka yhdessä huoltajien kanssa arvioi, miten lapsen asumisen tuki järjestetään lapsen edun mukaisesti.

Sosiaalityöntekijä selvittää myös lapsen mielipidettä sekä sivistyksellisten oikeuksien toteutusta. Lapsen mielipiteen selvittämisessä tulee huomioida lapsen toivomukset ja mielipide, sekä ne tulee huomioida lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lasta on tarvittaessa tuettava mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Lapsen on voitava käyttää itselleen soveltuvaa kieltä tai kommunikointikeinoja. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin.

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai, jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

4.7.2 Lapsen asumisen tuen toteuttaminen

Lapsen asumisen tukea voidaan järjestää aikuiselle järjestettävän asumisen tuen tapaan lapsen kodissa vammaispalvelulain ja muiden lakien mukaisin palveluin. Palvelut voivat olla esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalityötä ja -ohjausta, perhetyötä, lapsiperheen kotipalvelua ja kotihoitoa. Vammaispalvelulain perusteella voidaan järjestää esimerkiksi lyhytaikaista huolenpitoa, valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä osallisuuden tukea asumisen tuen täydennykseksi.

Lapsen asumisen tuki voidaan järjestää vammaispalveluna kodin ulkopuolella vain huoltajien hakemuksesta, jos lapsen ei ole mahdollista asua kotona oman perheensä kanssa lapselle ja hänen perheelleen järjestetystä yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta. Silloin, kun lapsen huostaanoton ja sijaishuollon edellytykset täyttyvät, lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tehdään lastensuojelulain (417/2007) perusteella.

Kodin ulkopuolella palvelua toteutetaan perhehoidossa tai ryhmäkodissa. Asiakkaalla ei ole subjektiivista oikeutta tiettyyn toteuttamistapaan.

4.7.3 Lapsen asumisen tuen maksut

Asumisen tukeen liittyvät, vammaisuuden vuoksi tarvittavat palvelut ovat maksuttomia. Mikäli lapsen asumisen tuki järjestetään kodin ulkopuolella, järjestämisestä voidaan periä maksu hyvinvointialueella hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaan (Asiakasmaksulaki 7 d§).

4.8 Tuki esteettömään asumiseen

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada kohtuullinen tuki esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä voidakseen asua vakituksessa asunnossaan. Kyseessä on oltava kunnan pysyvään asuinkäyttöön hyväksymä rakennus. Lapsen kohdalla esteettömän asumisen tukea on järjestettävä vuoroasumistilanteissa lapsen virallisen asuinpaikan lisäksi toisen vanhemman asuntoon. Vuoroasumisella tarkoitetaan lähtökohtaisesti tilannetta, jossa lapsi asuu vähintään 40 prosenttia kalenterivuodesta kummankin vanhemmansa luona lomakaudet ja juhlapyhät mukaan lukien. Lapselle esteettömän asumisen tukea on myönnettävä silloin, kun se mahdollistaa lapsen asumisen oman perheensä kanssa, vaikka tehtävät muutostyöt eivät lisää lapsen mahdollisuuksia toimia itsenäisesti. Esteettömän asumisen tukea on järjestettävä erityisen painavasta syystä myös palveluyksikössä olevaan asuntoon.

Esteettömän asumisen tukea järjestetään:

- asunnon muutostöihin;
- esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
- esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
- esteettömän asumisen suunnitteluun.

4.8.1 Asunnon muutostyöt

Korvattavia asunnon muutostöitä ovat esimerkiksi ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, tasoerojen poistaminen asunnossa sekä asunnon eri tilojen, kuten wc:n ja kylpyhuoneen välttämättömän rakenteellisen ja toiminnallisen esteettömyyden toteuttaminen. Pesutilojen yhteydessä korvattavaksi voivat tulla myös asunnossa olevan saunan välttämättömät muutostyöt. Muutostöihin voi kuulua myös valaistukseen,

akustiikkaan ja kontrastipintoihin liittyviä korjauksia tai vammaan tai sairauden vuoksi välttämättömiä materiaaliuutoksia. Peruskorjausluonteiset, asumismukavuuden tai -tason nostamiseen liittyvät tai muut sellaiset kustannukset, jotka syntyisivät henkilölle joka tapauksessa toimintarajoitteesta huolimatta, eivät tule korvattavaksi. Jos lisätilan rakentaminen asuntoon on vammaan tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen takia välttämätöntä, eikä muuta ratkaisua voida pitää vammaisen henkilön elämäntilanne ja perhesuhteet huomioon ottaen kohtuullisena, voi kohtuullinen korvaus lisätilan rakentamisesta tulla myönnettäväksi arvioinnin perusteella.

4.8.2 Esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä

Esteiden poistamisella asunnon välittömästä lähiympäristöstä tarkoitetaan toimia, jotka ovat välttämättömiä, jotta vammaisen henkilö pääsee esteettä asuntoonsa ja sieltä pois, sekä voi käyttää turvallisesti asuntoon liittyvää piha-aluetta. Lähiympäristön muutostyöt koskevat myös vammaisen henkilön asuntoon kuuluvaa parveketta sekä asuinrakennuksen yhteiskäytössä olevia tiloja.

4.8.3 Esteettömän asumisen mahdollistavat välineet tai muut tekniset ratkaisut

Esteettömän asumisen mahdollistava väline tai tekninen ratkaisu voi olla esimerkiksi sähköinen ovenavausjärjestelmä, kattoon asennettavat henkilönostimet ja vammaisen henkilön turvallisuuden vuoksi asennettavat hälytysjärjestelmät ja -laitteet. Terveystuon vastuulle kuuluvia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä, hoitovälineitä tai ympäristöhallintajärjestelmiä ei korvata.

4.8.4 Esteettömän asumisen tuen suunnittelu

Esteettömän asumisen tuen palveluun kuuluvat kohtuulliset kustannukset esteettömän asumisen suunnittelusta sekä kohtuulliset kustannusten korvaukset asunnon palauttamisesta alkuperäiseen tilaan.

4.8.5 Esteettömän asumisen tuen arviointi

Esteettömän asumisen tukea myönnetään, jos vammaisen henkilö ei ilman haettua palvelua selviytyisi vammaan tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta asumiseen liittyvistä toiminnoista, kuten päivittäisistä toimista, liikkumisesta tai muista itsenäisistä toimista asunnossa ja sen lähiympäristössä. Hakemuksen lisäksi voidaan lisäselvityksenä pyytää terveydenhuollon ammattihenkilön selvitystä. Esteettömän asumisen tuen teknisestä toteutuksesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja kohtuullisista kustannuksista hankitaan tarvittaessa lausunto soveltuvan rakennusalan asiantuntijalta. Lausunto pyydetään myös, mikäli asunto on niin huonokuntoinen, ettei muutostöitä voida tämän takia oletettavasti toteuttaa.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada esteettömään asumiseen kohtuullinen tuki. Kohtuullisina kustannuksina pidetään lähtökohtaisesti tehtävän muutostyön tai hankittavan laitteen tai teknisen ratkaisun keskimääräistä markkinahintaa. Korvattavissa muutostöissä noudatetaan yleisesti hyväksyttävää ja käytössä oleva laatutasoa. Kustannusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon, mikä on kulloinkin vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden sopiva ja toteuttamiskelpoinen ratkaisu. Mikäli vammaisen henkilö muuttaa asunnosta toiseen, arvioidaan kustannusten kohtuullisuutta myös mahdolliset aiemmat muutostyöt huomioiden.

Esteettömän asumisen tuen mahdollistavien laitteiden osalta selvitetään, onko vammaisella henkilöllä mahdollisuus saada vammansa kannalta välttämättömät välineet ja laitteet käyttöönsä muuta kautta, esimerkiksi lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä, Kelalta tai vakuutusyhtiöltä. Edellytyksenä välineiden ja teknisten ratkaisujen myöntämiselle vammaispalveluista on, että niiden tarve johtuu vammasta tai sairaudesta. Olennaista on arvioida, edistääkö väline tai tekninen ratkaisu vammaisen henkilön selviytymistä tavanomaisista elämäntoiminnoista.

Esteettömän asumisen tuen sisältö ja toteutustapa on kirjattava päätökseen. Vammaisen henkilön hakiessa korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta päätökseen on kirjattava myös korvattavat kustannukset.

4.8.6 Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen

Esteettömän asumisen tukea voidaan toteuttaa myöntämällä vammaiselle henkilölle kohtuullinen korvaus. Hyvinvointialue voi myös itse tuottaa tai ostaa esteettömän asumisen tuen palvelun.

Jos vammaisen henkilö haluaa itse toteuttaa esteettömän asumisen, hyvinvointialueen on suunnitelman saatuaan pyynnöstä annettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä arvio korvattavista kohtuullisista kustannuksista. Vammaisen henkilön on haettava korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen kustannuserän syntymisestä. Arviota voi hakea myös etukäteen. Vammaisen henkilö voi teettää ja hankkia samassa yhteydessä muitakin, kuin välttämättömiä asunnonmuutostöitä, mutta ne eivät tule vammaispalvelun korvauksen piiriin.

Esteettömän asumisen mahdollistavat välineet ja tekniset ratkaisut voidaan antaa korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön. Tällöin laitteet jäävät hyvinvointialueen omistukseen ja hyvinvointialue vastaa asennus-, huolto-, ja korjauskuluista, joita niiden käyttö edellyttää. Hyvinvointialue vastaa myös laitteen tai ratkaisun poistamisesta asunnosta ja asunnon saattamisesta alkuperäiseen kuntoonsa, jos niiden tarve lakkaa.

4.9 Lyhytaikainen huolenpito

Oman perheen tai muun läheisen kanssa asuvalla vammaisella henkilöllä on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa silloin, kun huolenpidosta vastaavat läheiset ovat omaan elämäänsä liittyvien velvoitteiden taikka levon tai virkistykseen tarpeen vuoksi lyhytaikaisesti estyneet huolehtimasta vammaisesta henkilöstä, joka tarvitsee silloin apua tai tukea päivittäisissä toimissa tai valvontaa turvallisuuden vuoksi. Lyhytaikaisen huolenpidon palvelu on tarkoitettu kaikenikäisille vammaisille. Se on tilapäistä tai tietyin ajoin toistuvaa palvelua.

4.9.1 Lyhytaikaisen huolenpidon tarpeen arviointi

Palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan vammasta aiheutuvaa hoidon ja huolenpidon tarvetta. Vammaisen henkilön iällä, perhetilanteella ja elinympäristöllä on vaikutusta siihen, kuinka sitovaa huolenpito on ja kuinka palvelu tulee käytännössä toteuttaa. Lyhytaikaisen huolenpidon määrästä ja toteutustavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu avun, tuen ja huolenpidon tarve, vammaisen henkilön toivomukset sekä perheen tilanne kokonaisuudessaan. Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.

Mikäli vammaisen henkilön lyhytaikaisen huolenpidon tarpeisiin voidaan vastata peruspalveluin, kuten perusopetuslain mukaisella aamu- ja iltapäivätoiminnalla, on se ensisijainen palvelu. Lyhytaikaisena huolenpitona voidaan vastata koulujen loma-aikana vammaisen lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin.

Mikäli vammaisen henkilön palvelukokonaisuuteen liittyy omaishoidontuki, ovat omaishoidontukeen kuuluvat lakisääteiset vapaapäivät ensisijaisia lyhytaikaisen huolenpidon palveluun nähden.

4.9.2 Lyhytaikaisen huolenpidon toteuttaminen

Lyhytaikaista huolenpitoa voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua. Palvelun pitää toteuttaa vammaisen henkilön osallisuutta iän ja kehitysvaiheen edellyttämällä tavalla ja esimerkiksi vammaisen turvallisuus ja kommunikaatioon liittyvät tarpeet on otettava huomioon.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella lyhytaikaisen huolenpidon palvelua voidaan järjestää asiakkaan kodissa, perhehoidossa tai hyvinvointialueen omissa asumisyksiköissä. Palvelua voidaan yksilöllisen tarpeen mukaan hankkia myös palvelusetelillä tai ostopalveluna.

4.9.3 Lyhytaikaisen huolenpidon maksut

Lyhytaikaisen huolenpidon palvelu on maksutonta. Mikäli sitä toteutetaan yksikkömuotoisesti, palvelusta voidaan periä ylläpitomaksu hyvinvointialueella hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaan (Asiakasmaksulaki 7e§).

Palveluun ei sisälly kuljetuksia. Mikäli lyhytaikaiseen huolenpitoon liittyviä kuljetuksia järjestetään vammaispuolustajan mukaisena liikkumisen tukena, voidaan siitä periä omavastuuosuus hyvinvointialueella hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaan (Asiakasmaksulaki 7f§).

4.10 Päivätoiminta

Päivätoiminta on tarkoitettu vanhuseläkeikää nuoremmalle vammaiselle henkilölle. Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä toimintakykyä ja omia vahvuuksia. Myös vammaisen henkilö, joka tekee ansiotyötä taikka osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää vammaisen henkilön osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia. Päivätoiminta kohdentuu erittäin paljon apua ja tukea tarvitseville vammaisille henkilöille.

4.10.1 Päivätoiminnan tarpeen arviointi

Osana palvelutarpeen arviointia selvitetään, voidaanko tuen tarpeeseen vastata esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisella työtoiminnalla tai työllistymistä tukevalla toiminnalla. Palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan myös toimintaan liittyvien kuljetusten järjestämistä.

Päivätoiminnan on vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tarpeisiin. Päivätoimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin. Päivätoimintaa

voidaan järjestää harvemmin esimerkiksi silloin, kun henkilön terveydentila ja jaksaminen rajoittavat osallistumista. Päivätoiminta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua, kuten asumisen tukea. Palvelun sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen. Mikäli päivätoimintaa järjestetään vähemmän, kuin viitenä päivänä viikossa, on asiakassuunnitelmassa ja päätöksessä perusteltava päivätoiminnan vähäisempi tarve.

Asiakkaan ikääntyessä hänen kanssaan suunnitellaan yhdessä, millä tavoin osallistumista päivätoimintaan tarvittaessa vähitellen vähennetään ja milloin se lopetetaan. Vanhuuseläkeiän saavuttaneen vammaisen henkilön sosiaalista osallisuutta tukevaa toimintaa voidaan järjestää joko osana muita palveluita tai esimerkiksi sosiaalihuoltolain perusteella.

4.10.2 Päivätoiminnan toteuttaminen

Päivätoiminta on tavoitteellista asiakasta aktivoivaa toimintaa, joka tukee osallisuutta ja toimintakykyä. Päivätoiminnassa mahdollistetaan itsensä toteuttamista ja yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuuksia luovilla toimintamenetelmillä ja erilaisin vuorovaikutuksen keinoin asiakkaan toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Se voi sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa ja sosiaalisten taitojen harjaannuttamista. Erityisesti vammaisen henkilön mahdollisuuteen tulla kuulluksi käyttämällä kielellä tai kommunikaatiokeinolla kiinnitetään huomioita.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella päivätoimintaa voidaan järjestää hyvinvointialueen omana palvelutuotantona, palvelusetelillä tai ostopalveluna. Yksilöllisen harkinnan perusteella voidaan myös korvata taloudellisena tukena välttämättömiä kuluja sellaisen harrastus- tai muun toiminnan osalta, jonka voidaan katsoa täyttävän päivätoiminnalle tarkoitetut edellytykset.

4.10.3 Päivätoiminnan maksut

Päivätoiminta on maksutonta. Palvelusta voidaan periä ateriamaksumuutoksen hyvinvointialueella hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaan.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella vammaisen henkilön osallistumista vammaispalvelulain mukaiseen päivätoimintaan voidaan tukea vammaispalvelulain mukaisena muuna taloudellisena tukena.

4.11 Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta

Palvelu on tarkoitettu kehitysvammaiselle henkilölle, jolle sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävä työtoiminta tai työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa yksilöllisiin tarpeisiin.

Työtoiminnan tarkoitus on tukea kehitysvammaisen henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyään työelämään. Työtoiminnalla tuetaan kehitysvammaisen henkilön omia vahvuuksia työelämään osallistumisessa.

4.11.1 Kehitysvammaisten työtoiminnan tarpeen arviointi

Osana palvelutarpeen arviointia selvitetään, voidaanko tuen tarpeeseen vastata esimerkiksi sosiaalihoitolain mukaisella työtoiminnalla tai työllistymistä tukevalla toiminnalla. Palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan myös toimintaan liittyvien kuljetusten järjestämistä.

Työtoiminta pitää järjestää henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Henkilön omia toiveita täytyy kuulla toiminnan määrää, toteuttamistapaa ja sisältöä suunniteltaessa.

4.11.2 Kehitysvammaisten työtoiminnan toteuttaminen

Työtoimintaa voidaan järjestää joko ryhmämuotoisena toimintana tai yksilöllisenä palveluna toiminnan tavoitteista ja sisällöstä riippuen. Työtoimintaa voidaan järjestää toimintakeskuksissa tai missä tahansa toimintaan soveltuvassa paikassa.

4.11.3 Kehitysvammaisten työtoiminnan maksut

Kehitysvammaisten työtoiminta on maksutonta. Palvelusta voidaan periä ateriamaksu hyvinvointialueella hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaan. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella vammaisen henkilön osallistumista kehitysvammaisen työtoimintaan voidaan tukea vammaispalvelulain mukaisena muuna taloudellisena tukena.

4.12 Liikkumisen tuki

Liikkumisen tuella turvataan vammaiselle henkilölle mahdollisimman itsenäinen henkilökohtainen liikkuminen ja tavanomainen elämä, kuten työssä käyminen, opiskelu, asioiminen, virkistys, yhteiskunnallinen osallistuminen tai niihin verrattava toiminta. Liikkumisen tukea järjestetään erityispalveluna vammaiselle henkilölle silloin, kun henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan, valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä. Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja.

Liikkumisen tukea voidaan järjestää seuraavilla eri tavoilla ja niiden yhdistelminä:

- kuljetuspalveluna;
- henkilökohtaisen avun avulla;
- saattajan avulla;
- antamalla taloudellisena tukena henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo;
- myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea;
- muulla soveltuvalla tavalla.

Vammaisella henkilöllä on myöntämisedellytysten täytyessä subjektiivinen oikeus liikkumisen tukeen, mutta ei sen tiettyyn toteuttamistapaan. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella liikkumisen tukea voidaan järjestää kuljetuspalveluna ja henkilökohtaisen avun tai saattajan avulla. Auton tai muun kulkuneuvon hankintaan tai

käyttöön antamiseen sovelletaan vammaispalvelulain 32 § mukaista taloudellista tukea, joka on määrärahasidonnainen palvelu.

Vammaisella henkilöllä on oikeus myös hakea liikkumisen tuen jaksottamista tai liikkumisen tuen järjestämistä kokonaan tai osittain matkabudjetin avulla. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella on mahdollista jaksottaa liikkumisen tukena järjestettävää kuljetuspalvelua enintään vuosikohtaisesti. Matkabudjetin käyttöönottoa arvioidaan ja suunnitellaan.

4.12.1 Liikkumisen tuen tarpeen arviointi

Ensisijaisesti arvioidaan, vastaako alueella toimiva julkinen liikenne (myös kutsu- ja palveluliikenne) liikkumisen tuen tarpeisiin. Toissijaisesti arvioidaan, vastaako esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukainen liikkumisen tuki tuentarpeeseen. Vammaispalveluista liikkumisen tukea järjestetään vammaiselle henkilölle silloin, kun henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä. Liikkumisen tuen tarkoituksena ei ole korvata sellaista puuttuvaa julkista joukkoliikennettä, joka vaikuttaa yleisesti alueen asukkaiden liikkumiseen. Liikkumisen tukea voidaan myöntää myös osalle matkaa, jos vammaisen henkilö pystyy käyttämään itsenäisesti julkista joukkoliikennettä muun osan matkaa.

Palvelutarpeen arvioinnissa voidaan hakemuksen lisäselvityksenä tarvittaessa pyytää terveydenhuollon ammattihenkilön selvitystä vammasta ja siitä aiheutuvasta toimintarajoitteesta. Palvelutarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota vammaisen henkilön yksilöllisiin liikkumisen tarpeisiin, hänen käytössään olevat liikkumista tukevat muut palvelut sekä toimintaympäristön esteettömyys eri vuoden- ja vuorokauden aikoina. Tarvittaessa osana arviointia voidaan toteuttaa koematka julkisen liikennevälineen käyttöön. Lasten ja nuorten yksilöllisen liikkumisen tuen tarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomioita lapsen/nuoren ikään ja kehitysvaiheeseen.

Mikäli liikkumisen tukea haetaan työhön tai opiskeluun, pyydetään tarvittaessa selvitys/kuvaus työ- tai opiskelumatkoista. Työllä tarkoitetaan työ- tai virkasuhteen lisäksi yritystoimintaa. Työmatka on matka kotoa työn suorittamispaikkaan ja takaisin. Työmatkan alku- tai päätepiste voi olla muukin kuin koti tai tavanomainen työn suorittamispaikka, ellei se aiheuta kohtuutonta pidennystä matkaan. Kuljetuspalvelumatkat myönnetään opiskeluun, joka on luonteeltaan tutkintoon/ammattiin tähtäävää tai valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen. Työmatkoina korvataan pääsääntöisesti asunnon ja työpaikan väliset matkat. Matkojen määrä on pääsääntöisesti kaksi yhdensuuntaista matkaa/työpäivä/opiskelupäivä. Mahdolliset työpäivän sisällä tehtävät matkat kuuluvat työnantajan vastuulle.

Palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan liikkumisen tuen määrää ja käyttöaluetta yksilöllisen tilanteen mukaan. Tavanomaisen elämän matkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella, oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä. Toiminnallisella lähikunnalla tarkoitetaan lähintä mahdollista kuntaa, josta vammaisen henkilön tarvitsema palvelu on saatavissa. Oman elämän kannalta merkittäväällä kunnalla tarkoitetaan kuntaa, jossa vammaisella henkilöllä on tarve käydä toistuvasti perhe- tai ystävyysuhteen, vapaa-ajan asunnon tai muun vastaavan syyn vuoksi. Erityisestä syystä kertaluonteisia matkoja voi tehdä myös muiden kuntien alueelle. Tällöin asiasta on tehtävä erillinen hakemus ja päätös.

Työ- ja opiskelumatkojen laajuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön yhdenvertainen oikeus työntekoon ja opiskeluun sekä vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tuen tarve.

Liikkumisen tuen toteuttamistapa, määrä ja alueellinen laajuus on kirjattava päätökseen. Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää kustannuksiltaan kohtuullinen liikkumisen tuki. Kohtuullisuus otetaan huomioon myös liikkumisen tuen laajuutta määriteltäessä sekä vammaisen henkilön liikkumisen tarpeen, että kustannusten näkökulmasta. Liikkumisen tukena ei järjestetä terveydenhuollon matkoja, tai muita sellaisia matkoja, joihin vammaisen henkilö saa korvausta muun lain nojalla.

4.12.2 Liikkumisen tuen määrä kuljetuspalveluna järjestettäessä

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan, valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä. Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja.

Vammaisen henkilö voi hakea yksilölliseen tarpeeseen perustuen liikkumisen tuen jaksottamista, jolloin palvelun käyttö on joustavampaa. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella matkojen jaksottaminen voidaan myöntää silloin, kun järjestämistapana on kuljetuspalvelu. Ellei erillisestä jaksotuksesta ole päätöstä, liikkumisen tuen matkamäärät ovat kuukausikohtaisia, eikä kuukauden aikana käyttämättä jääneitä matkoja voi siirtää seuraavalle kuukaudelle. Jaksottamista koskevassa päätöksessä määritetään matkojen jaksottamista yli kuukauden, mutta kuitenkin enintään vuoden ajalle. Kun asiakkaalle tehdään liikkumisen tuen jaksottamista koskeva päätös, hyvinvointialueen on otettava huomioon vammaisen henkilön edellytykset seurata matkojen käyttöä, jotta oikeus liikkumisen tukeen ei vaarannu.

Henkilön hakiessa matkoja vähimmäismäärää enemmän on hänen pystyttävä perustelevaan yksilöllinen tarve liikkumisen tuen osalta. Lisämatkojen tarve tulee arvioida vammaisen henkilön yksilöllisen liikkumisen tarpeen mukaan ottaen huomioon yhdenvertaisuus ja osallisuus sekä liikkumisen tuen kohtuullisuus.

Mikäli vammaisen henkilö on saanut taloudellisena tukena auton tai muun kulkuneuvon käyttöön tai saanut taloudellista tukea auton tai muun kulkuneuvon hankintaan, vammaisella henkilöllä on oikeus lisäksi saada muuta liikkumisen tukea vähintään 24 yhdensuuntaista matkaa vuodessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja.

4.12.3 Liikkumisen tuen toteuttaminen

Viranhaltijan on liikkumisen tukea järjestettäessä varmistettava, että vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet toteutuvat ja, että valittu liikkumisen tuen järjestämistapa soveltuu kyseiselle henkilölle.

Kuljetuspalvelulla

Liikkumisen tukena myönnettävän kuljetuspalvelun osalta on erillinen asiakasohje, jossa tarkennetaan kuljetuspalvelun tilausohjeita ja käytänteitä. Kuljetuspalvelua käyttävä asiakas on velvollinen noudattamaan hyvinvointialueella määritellyjä kuljetuspalveluohjeita.

Kuljetuspalvelu tilataan hyvinvointialueen määrittelemän käytännön mukaisesti. Sysmää lukuun ottamatta kuljetuspalvelumatkojen tilaaminen tapahtuu keskitetyn tilausjärjestelmän kautta. Sysmässä matkojen tilaaminen tapahtuu suoraan liikennöitsijöiltä tai muulla Terveystalon määrittämällä tavalla.

Kuljetuspalvelun käyttöön liittyen voi asiakkaalla ilmetä tarve vakiotaksi- tai yksinkulkuoikeudelle. Näitä oikeuksia voidaan järjestää henkilölle, jolla on sellaisia vammasta tai sairaudesta johtuvia erityistarpeita, jotka välttämättä edellyttävät yksinkulku- tai vakiotaksioikeutta. Nämä yksilölliseen harkintaan perustuvat oikeudet voivat olla tarpeen, kun kuljetuspalvelun yleinen järjestämistapa ei riitä vastaamaan asiakkaan yksilölliseen tarpeeseen.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kunnissa Sysmää lukuun ottamatta ei ole käytössä erillistä kuljetuspalvelukorttia. Sen sijaan riittää, että asiakkaalla on mukana henkilöllisyystodistus (esim. kuvaton Kelakortti). Asiakkaalla on velvollisuus todistaa henkilöllisyytensä matkan yhteydessä. Sysmässä oikeus kuljetuspalveluun todennetaan kuljetuspalvelukortin/kuljetuspalvelupäätöksen ja henkilöllisyystodistuksen avulla, tai Terveystalon muutoin määrittämällä tavalla.

Asiakkaalla on oikeus tehdä matkan aikana kohtuullinen pysähdys tai poikkeama asiointia varten. Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä toteutettavaksi samalla kulkuvälineellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

Henkilökohtaisella avulla

Mikäli liikkumisen tukea järjestetään henkilökohtaisella avulla, tulee vammaisen henkilön täyttää henkilökohtaisen avun myöntämisedellytykset. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää vammaisen henkilön liikkumisen tuen tarpeisiin esimerkiksi siten, että vammaisen käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä henkilökohtaisen avustajan avulla. Henkilökohtaista apua on myönnettävä kohtuullisen liikkumisen tuen tarpeisiin välttämätön määrä.

Saattajan avulla

Liikkumisen tukea voidaan järjestää saattajapalveluna. Saattajapalvelu tarkoittaa välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen tapahtuvaa avustamista. Saattajapalvelua ei voi ulottaa muihin tarkoituksiin kuin välittömästi liikkumisen tukeen liittyvässä avuntarpeessa. Se ei tarkoita avustamista muissa jokapäiväiseen elämään liittyvissä toiminnoissa. Saattajapalvelu voi esimerkiksi toimia vaihtoehtona kuljetuspalvelulle silloin, kun matka tehdään julkisilla liikennevälineillä. Saattajana ei voi toimia omainen tai läheinen, koska saattajapalvelulla ei ole tarkoitus korvata normaalia perheen ja sukulaisten yhdessäoloa.

Saattajapalvelun palkkio on määritelty erikseen. Hyvinvointialueen osalta saattajapalvelun palkkio noudattaa henkilökohtaisen avun työnantajamallin alinta tuntihintaa.

Taloudellisena tukena

Auton tai muun kulkuneuvon hankintaan tai käyttöön antamiseen sovelletaan vammaispalvelulain 32 § mukaista taloudellista tukea, joka on määrärahasidonnainen palvelu.

Muulla kulkuneuvolla voidaan tarkoittaa esimerkiksi moottorikelkkaa tai mönkijää. Muulla kulkuneuvolla ei tarkoiteta esimerkiksi sähköpyörätuolia, sähkömopoa tai muita lääkinnällisenä kuntoutuksena myönnettäviä apuvälineitä.

4.12.4 Liikkumisen tuen maksut

Mikäli liikkumisen tuki järjestetään kuljetuspalveluna, palvelusta voidaan periä omavastuuosuus hyvinvointialueella hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaan (Asiakasmaksulaki 7f§).

Yksittäisen matkan omavastuuosuus perustuu julkisen liikenteen matkalippujen hintoihin. Jos kuljetuspalvelua käytetään tavanomaisten elämään liittyvien matkojen lisäksi säännöllisesti tai määräaikaaisesti paljon eri käyttötarkoituksiin, voidaan yksittäisten omavastuiden sijaan periä Walti-kausilipun mukainen hinta. Asiaksmaksuna huomioidaan asiakkaalle edullisempi omavastuun laskutustapa. Asiaksmaksua ei peritä, jos kuljetuspalvelua on myönnetty opiskeluun ja vammaisen henkilö kuuluu laajennetun oppivelvollisuuden piiriin.

Vammaisen henkilön mukana voi matkustaa maksutta yksi saattaja. Mukana kulkevat muut matkustajat (esim. saattajan lisäksi perheenjäsen, jolla ei ole omaa matkaoikeutta) maksavat matkasta oman osuuden hyvinvointialueen kuljetuspalveluohjeiden mukaisesti.

Kun on kyseessä omatoimisesti yhdistelty ryhmämatka (vähintään 2 hengen ryhmä, joilla kaikilla on oikeus kuljetuspalveluun), ei omavastuuosuutta peritä.

4.13 Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle

Hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä on oikeus saada taloudellista tukea ylläpitokustannuksiinsa silloin, kun hän ei ole terveydenhuollon laitoshoidossa ja palvelut järjestetään vammaispalvelulain mukaisena asumisen tukena. Hengityslaitteen varassa olevan henkilön statuksen määrittää lääkäri. Taloudellista tukea haetaan hakemuksella, jossa liitteenä tulee olla selvitys henkilön saamasta asumistuesta tai -lisästä. Nämä ovat ensisijaisia taloudelliseen tukeen nähden.

Taloudellisena tukena myönnetään 1 400 euroa kuukaudessa. Henkilölle myönnettävästä taloudellisesta tuesta vähennetään henkilön saama asumistuki tai -lisä. Jos henkilö kuuluu useamman henkilön ruokakuntaan, joka saa yleistä asumistukea, vähennetään henkilölle myönnettävästä taloudellisesta tuesta osuus, joka lasketaan jakamalla ruokakunnalle maksettava yleinen asumistuki ruokakunnan jäsenten määrällä. Lisäksi henkilölle maksettavasta taloudellisesta tuesta voidaan vähentää 50 euroa kultakin vuorokaudelta, jolloin henkilö on ollut lyhytaikaisessa terveydenhuollon laitoshoidossa, jos henkilölle on maksettu taloudellista tukea myös tältä ajalta. Säädetty euromäärät tarkistetaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Taloudellinen tuki maksetaan kuukausittain jälkikäteen.

4.14 Taloudellinen tuki

Vammaiselle henkilölle voidaan hakemuksesta myöntää taloudellista tukea. Taloudellista tukea myönnetään hyvinvointialueella esiintyvän tarpeen mukaan, varattujen määrärahojen puitteissa. Taloudellisen tuen tulee olla perusteltua vammaispalvelulain tarkoituksen toteuttamiseksi ja sen myöntäminen perustuu yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin. Korvauksen piiriin kuuluvat vain kohtuulliset, vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintarajoitteesta johtuvat välttämättömät kustannukset.

Taloudellista tukea on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vammaisen henkilö on saanut välineen tai teknisen ratkaisun haltuunsa. Määräajasta on kuitenkin poikettava, jos hakemuksen viivästykselle on hyväksyttävä syy.

Hyvinvointialue voi myös antaa taloudellisena tukena korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön teknisiä ratkaisuja ja muita kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineitä. Hyvinvointialue voi myös antaa vammaisen henkilön käyttöön auton tai muun kulkuneuvon, tai myöntää auton tai muun kulkuneuvon hankintaan tukea osana liikkumisen tuen palvelua. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella on määritelty hankintatuen myöntämisen edellytykset. Liikkumisen tuen järjestäminen antamalla auto tai muu kulkuneuvo vammaisen henkilön käyttöön on suunnitteilla ja vaatii valmistelua.

4.14.1 Auton/muun kulkuvälineen hankintatuki ja kulkuvälineeseen tehtävät muutostyöt

Korvausta myönnettäessä huomioidaan ensisijaisesti mahdollisuus auton/muun kulkuvälineen muutostöiden ja apuvälineiden avulla tukea vammaisen henkilön omatoimista liikkumista. Sekä hankintatuen että muutostöiden myöntäminen edellyttää, että vammaisen henkilö tarvitsee autoa tai muuta kulkuvälinettä päivittäisessä liikkumisessaan ja korvaus kohdennetaan pääsääntöisesti työssäkäyviin ja opiskelijoihin sekä kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin. Korvaus voidaan myöntää, vaikka vammaisen henkilö ei itse pysty ajamaan autoa/muuta kulkuvälinettä. Liikkumisen tuen palvelun myöntäminen muilla järjestämistavoilla ei ole este korvauksen saamiselle. Auton/muun kulkuvälineen hankintatuen auton tai muun kulkuvälineen vaihdon yhteydessä tulee perustua asiakkaan vammasta aiheutuvaan kulkuvälineen vaihdon välttämättömyyteen.

Korvaus auton tai muun kulkuvälineen hankintaan on puolet (50 %) vammaiselle soveltuvasta kohtuuhintaisesta autosta/muusta kulkuvälineestä. Korvausta laskettaessa vähennyksenä huomioidaan autoveron palautus ja vanhan auton myyntihinta. Mikäli vammaisen henkilö ei myy vanhaa autoa, huomioidaan todennäköinen myyntihinta. Lisäksi huomioidaan muun lainsäädännön perusteella saatavat korvaukset.

Hankintatuen sijaan voidaan myöntää myös käytettyyn autoon/muuhun kulkuvälineeseen tehtäviä muutostöitä tai apuvälineitä. Autoon tai muuhun kulkuvälineeseen tehtävät vamman vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kokonaan (100 %) määrärahojen puitteissa.

4.14.2 Muut taloudellisena tukena myönnettävät välineet ja tekniset ratkaisut

Päivittäisissä toiminnoissa suoriutumisessa, liikkumisessa, vuorovaikutuksessa tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden ja teknisten ratkaisujen hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet (50 %). Myönnettävän välineen tai teknisen ratkaisun tulee edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja olla hänelle tarpeellinen päivittäisissä toiminnoissa. Vammaispalveluna myönnettäviä välineitä ja teknisiä ratkaisuja voidaan tarvita liikkumisessa, vuorovaikutuksessa, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Korvattavia välineitä tai teknisiä ratkaisuja voivat olla harrastuksen mahdollistavat erityisvälineet ja lisävarusteet, kodinkoneet, kommunikaatiomahdollisuuksia lisäävät viestintävälineet sekä liikkumisvälineet. Korvaus suoritetaan muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden kustannuksista.

Vakiomalliseen välineeseen tai muuhun tekniseen ratkaisuun tehdyt toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt korvataan kokonaan. Välttämättömyys tarkoittaa sitä, että välinettä tai teknistä ratkaisua ei voida käyttää ilman muutostyötä. Välineen tai teknisen ratkaisun käyttökustannuksia ei korvata. Käytössä olevan välineen tai teknisen ratkaisun uusimistarve on perusteltava. Korvauksen saaminen edellyttää, ettei nykyinen väline tai tekninen ratkaisu ole enää käyttökelpoinen asiakkaan vamman kannalta tai se on teknisesti huonokuntoinen.

4.14.3 Muu taloudellinen tuki

Vammaisen henkilön osallistumista sosiaalihoitolain mukaiseen työllistymistä tukevaan toimintaan, sosiaalihoitolain mukaiseen työtoimintaan, vammaispalvelulain mukaiseen päivätoimintaan tai kehitysvammaisen työtoimintaan voidaan tukea myöntämällä osallistumisesta aiheutuvista matkakuluista matkakorvausta halvimman matkustustavan mukaisesti. Julkisen liikenteen käytöstä korvaus on Waltti-kausilipun hinta. Yksilöllisen harkinnan perusteella oman auton käytöstä aiheutuvien kustannusten korvaamisessa noudatetaan Kelan oman auton käytöstä terveydenhuollon matkoilla maksamaa korvaustasoa.

4.15 Muut palvelut

Vammaiselle henkilölle voidaan hakemuksesta myöntää yleisen järjestämisvelvollisuuden puitteissa muita palveluita. Muiden palveluiden tulee olla perusteltuja vammaispalvelulain tarkoituksen toteuttamiseksi ja niiden myöntäminen perustuu yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin.